

ONCE

KIKA & HERWIG ILEGEMS / DIRK HENDRIKX / COMP. MARIUS

Vanonder vaders vleugels

Wouter Hillaert
Gezien op 06 juli 2024
Blikfabriek, Antwerpen

Er is een nieuw soort ‘familietheater’ in opmars: producties van makers met hun eigen ouders of kinderen. Zo creëerde Kika Ilegems, in 2023 als danser afgestudeerd aan het Conservatorium Antwerpen, de bewegingsvoorstelling ‘ONCE’ samen met haar vader, acteur Herwig Ilegems. Op een wit speelvlak delen ze geen woord, maar wel een hele geschiedenis. Die familiale band geeft hun poëtische kapriolen extra diepgang, maar dreigt tegelijk het kijkkader te vernauwen. Hoe raak je daar onderuit?

10 JANUARI 2025

Al in de eerste minuten van ‘ONCE’, deze zomer opgevoerd in een van de kale hallen van de Hobokense Blikfabriek, blijkt hoe sterk de betekenisgevende kracht is van een bloedband op scène. Eerst zie je slechts een man die ons kaarsrecht aankijkt van onder een zwart verendek: twee grootse vleugels die als een brede stijve mantel om hem heen gedrapeerd zijn. Enkel zijn grijzende hoofd steekt er bovenuit, als van een Griekse ziener. Plots komt een tweede paar ogen vantussen de veren piepen: het frisse kopje van een meisje. Samen kijken ze de ruimte rond, proberen ze wat stapjes in de wereld uit en gaan ze steeds meer fladderen van gedeeld plezier. Je ziet het warme nest van twee speelvogels.

Omdat je weet dat Herwig en Kika Ilegems vader en dochter zijn, gaat dat ook zoveel meer betekenen. Als zij zich spontaan loswerkt van onder vaders vleugels en hij haar met één wiekslag prompt weer inlijft onder zijn bescherming, poppen er vanzelf grote vragen op. Waar loopt zorg over in omknelling? Hoeveel macht en onmacht zit er in beschermingsdrift? Maar ook: wat zegt dit alles over de verhouding tussen deze vader en dochter? Wat hebben ze met elkaar uit te vogelen? Binnen de kortste keren staan ze als touwtrekkers tegenover elkaar aan de vleugels te sleuren. Wie geeft het eerste toe? Zo klein en onschuldig hun bewegingen op scène, zo groot het veld van betekenissen dat ze openen.

Een heel mensenleven krijg je te zien, van geboorte tot ultiem afscheid. Zeker als tijdens een parmantig toertje door de ruimte ineens de vader uit het verendek glijdt en wezenloos achterblijft, terwijl dochterlief lichtvoetig doorgaat met gevleugelde pirouettes. Het is een sterk beeld: Herwig Ilegems die daar staat met bezwaarde rug en knieën, kop naar de grond, gestold in zijn ouder zijn, voor altijd. De eenheid is gebroken, de tweedeling totaal. Nu is het aan de dochter om hem in bescherming te nemen. Wie zorgt, wie is kinds? Die rolomkering is een klassieke truc, maar het existentiële effect ervan blijft telkens weer verrassen. Vader en dochter tonen het eeuwige wisselen van de generaties als een simpel spel, een doorgaande dans. Het heeft niets te betekenen. En precies daarin vat het alles.

Vader en dochter tonen het eeuwige wisselen van de generaties als een simpel spel, een doorgaande dans.

Deze openingsscène is een verfijning van 'The Burrow': Kika's bachelorproef van 2023 aan het Conservatorium Antwerpen, waar ze haar vader bij vroeg als speler. Die creatie beviel hen zo dat ze besloten om ze samen uit te werken tot een langere voorstelling. Voor 'ONCE' voegden ze nog drie extra luiken toe, telkens rond een ander object van beeldend kunstenaar en mimespeler Dirk Hendrikx. Na zijn vleugels volgen verder in de voorstelling nog een lichte matras, een dikke holle bamboestok en een serie cymbalen. Een verband is er niet echt. Daar lijken Kika en Herwig Ilegems ook niet op uit. 'ONCE' leest eerder als de vrucht van twee makers die vrijuit met hun eigen en elkaars verbeelding aan de slag zijn gegaan op de vloer, om dan te zien wat eruit kwam.

Vooral de solo van Kika met de matras blijft hangen. Letterlijk. In het midden werd een gleuf vrijgemaakt, waar ze met haar voeten door kan. Als ze traag op haar tenen gaat staan, lijkt het wel of ze licht gaat zweven, als op een vliegend tapijt. Even later wordt de matras zelfs een hoepeljurk en een rolkraag. Vrijmoedig en ongedwongen wentelt Kika er de ruimte mee rond, terwijl haar vader goedkeurend toekijkt vanop een stoel achteraan. Pure dans neemt de scène over, in een bezwerende solo.

Hoe moeten we deze wentelingen lezen? Met de vader mee in beeld? En dus als een *rite de passage*, een onafhankelijkheidsverklaring? In die interpretatie zie je zijn dochter op haar eigen plank leren surfen op de onvoorziene golven van het volwassen leven, zigzaggend tegen de wind in. Met elke draaiing wordt haar vloeiende dans minder aangestuurd door externe goedkeuring, en steeds meer vanuit haar eigen dynamiek, haar eigen gracieuze grammatica. Kika danst zich los, danst zich naar zichzelf toe, wordt haar eigen draaipunt.

Of moeten we dat vaderlijke perspectief ook zelf loslaten, en haar dans gewoon bekijken in z'n volle eigenheid? Als een knappe solo, hoogstens in duet met de abstracte en licht metalige soundscape van Senjan Jansen? Zien we een dochter of zien we een danseres? Dat is de moeilijkheid van 'familievoorstellingen' als deze: wat ze winnen aan existentiële diepgang, dreigen ze steeds weer kwijt te spelen aan de opdringerige narrativiteit van hun eigen biografie. Verwanten op scène verengen het kijkkader. Alles wat ze doen, lijkt snel meer over hen persoonlijk te zeggen dan over ons. Mochten deze spelers geen familieleden zijn, dan zou hun samenspel met de bamboebuis en een plastic zakje gewoon een oefening zijn in kinderlijkheid. Nu zie je een soort 'papa kijk dan', waarbij je tussen beiden allerlei psychologische patronen vermoedt die je als

buitenstaander nooit kan doorgronden.

‘ONCE’ gaat over ruimte geven, ruimte nemen en ruimte overnemen. Over iets doorgeven, over het leven heen.

Maar zoals de dochter zich meer en meer losmaakt van het vaderlijke toezicht, zo bevrijdt ook ‘ONCE’ zich uiteindelijk van zijn familiekader. De voorstelling vertoont dus een dubbel streven naar zelfstandigheid. Wanneer Kika en Herwig Ilegems zich aan het slot uitsplitsen tot twee autonome performers die naast elkaar hun eigen ding doen – zij een tollende derwisj-dans in een kleed met cymbalen die tegen de grond ketsen, hij een frenetiek stukje slapstick met allerlei ijzerwerk – verandert ook de voorstelling van een familiaal onderonsje in een autonoom esthetisch werk.

Dan nog ligt het niet voor de hand om één thematische lijn te ontwaren, maar het geeft je als kijker wel de vrijgeleide om een nieuwe waaier aan betekenissen aan de voorstelling toe te kennen. ‘ONCE’ gaat over ruimte geven, ruimte nemen en ruimte overnemen. Over iets doorgeven, over het leven heen. Het laat zowel de jonge Icarus als de oude Oedipus zien, maar net zo goed de wervelingen van ons eigentijdse drukke leven en zijn strijd met de tijd. Hoe jezelf en je naasten daarin staande houden? Kika en Herwig Ilegems verdedigen een oprechte speelsheid, een zwierige en plezierige omgang met de obstakels. Tegelijk rust er onder hun lichtheid toch iets heel donkers en melancholisch: een sterk besef van onze eindigheid, ons eeuwig gestuntel.

Mooi is uiteindelijk vooral hoe anders de danseres en de acteur erin staan. Zij doet het eerder horizontaal, omcirkelend, ruimte innemend zoals planeten dat doen, zoekend naar een eigen elegante baan en een aparte wereld. Hij doet het eerder verticaal, als een vast punt in de ruimte, als een eenzame clown direct gericht op het publiek, vissend naar de lach. Maar allebei hebben ze net zo hard de blik van de ander nodig om hun vleugels te kunnen uitslaan. Als kinderen. Als kunstenaars. Samen hebben ze van ‘ONCE’ een ontwapenend beeldend patchwork gemaakt.